

Jihad and the necessity of Islamic civilization in expanding the front of truth

Mohamad javad ghaemi

PhD in Political Jurisprudence with a specialization in International Relations
from Qom University
mjghaemi685@gmail.com
Shadi hassani

PhD in Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Torbat Heydariyeh
Branch, Islamic Azad University
hassanishadi137@gmail.com

Abstract

The war between the right and wrong fronts has always existed, and God has always helped humanity by sending prophets and practical instructions for the victory of the right front. Even now, Muslims have a duty to wage jihad against the wrong front (Zionism). However, considering the meaning and essential concept of jihad, there is a conflict between immediate military jihad for defense and long-term civilization to dry up the roots of oppression. The question arises as to how both can be done? Therefore, we need to examine this issue using a descriptive-analytical method and using reliable books. The verses of the Quran promise that God will guarantee the victory of the believers against the wrong front, but on two conditions: no change in the divine tradition and the will for change accompanied by the payment of the cost by the believers. The duty of civilization and jihad in confronting the wrong front does not have an inherent conflict, and if this result is not accepted, it can be stated based on the principle of sequence that doing both of these things simultaneously is a long-term solution to reduce the causes of the formation of these wrong fronts.

Keywords: Jihad, Islamic civilization, Zionism, conflict, order.

الجهاد وضرورة الحضارة الإسلامية فى توسيع جبهة الحق

المحمد الجواد القائى

طالب دكتوراه فى الفقه السياسى مع التركيز على العلاقات الدولية من جامعة قم

mjghaemi685@gmail.com

الشادى الحسنى

طالب دكتوراه فى الفقه وأصول الشريعة الإسلامية، فرع تربت حيدرية، جامعة آزاد الإسلامية

hassanishadi137@gmail.com

ملخص

لطالما وُجد الصراع بين جبهات الحق والباطل، وقد أنعم الله على البشرية دائماً بإرسال الأنبياء والإرشادات العملية لنصرة جبهة الحق. وحتى اليوم، يقع على عاتق المسلمين واجب الجهاد ضد جبهة الباطل (الصهيونية). ومع ذلك، وبالنظر إلى معنى الجهاد ومفهومه الجوهرى، نجد تعارضاً بين الجهاد العسكرى الفورى للدفاع عن النفس، والجهاد الحضارى طويل الأمد لاجتثاث جذور الظلم. ويثور التساؤل: كيف يمكن الجمع بينهما؟ لذا، نحتاج إلى دراسة هذه المسألة باستخدام المنهج الوصفى التحليلى، وبالاستناد إلى كتب موثوقة. تعد آيات القرآن الكريم بأن الله سيضمن نصر المؤمنين على جبهة الباطل، ولكن بشرطين: عدم تغيير السنة الإلهية، وإرادة التغيير المصحوبة بدفع الثمن من قبل المؤمنين. إن واجب الحضارة والجهاد فى مواجهة جبهة الباطل لا يتعارضان فى جوهرهما، وإذا لم يقبل هذا الاستنتاج، فيمكن القول، استناداً إلى مبدأ التتابع، إن الجمع بينهما معاً هو حل طويل الأمد للحد من أسباب نشوء هذه الجبهات الباطلة.

الكلمات المفتاحية: الجهاد، الحضارة الإسلامية، الصهيونية، الصراع، النظام.

جهاد و ضرورت تمدن اسلامی در بسط جبهه حق

محمد جواد قائمی

دانش آموخته دکتری، فقه سیاسی با گرایش روابط بین الملل دانشگاه قم

mjghaemi685@gmail.com

شادی حسنی

دانش آموخته دکتری، فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت حیدریه

hassanishadi137@gmail.com

چکیده

جنگ میان جبهه حق و باطل همیشه وجود داشته است و خداوند نیز برای پیروزی جبهه حق همواره با ارسال پیامبران و دستورات عملی به بشریت یاری رسانده است. اکنون نیز مسلمانان وظیفه دارند تا در جبهه باطل (صهیونیسم) جهاد نمایند. اما با توجه به معنا و مفهوم ماهوی جهاد میان جهاد نظامی فوری برای دفاع و ازسوی دیگر تمدن سازی بلند مدت برای خشکاندن ریشه های ظلم؛ تعارض پیش می آید و این سوال مطرح می شود که چگونه انجام هردو امکان پذیر می باشد؟ لذا نیاز است تا با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از کتب معتبره به بررسی این موضوع بپردازیم. آیات قرآن نوید تضمین پروردگار برای پیروزی مومنان در برابر جبهه باطل را می دهند اما به دو شرط: عدم تغییر در سنت الهی و اراده تحول همراه با پرداخت هزینه توسط مومنان. وظیفه تمدن و جهاد در مقابله با جبهه باطل، تعارض ذاتی نداشته و در صورت عدم پذیرش این نتیجه میتوان براساس قاعده ترتب بیان نمود که انجام هردو این موارد به صورت همزمان؛ یک راهکار بلندمدت برای کاهش علل شکل گیری این جبهه های باطل است.

کلیدواژه: جهاد، تمدن اسلامی، صهیونیسم، تعارض، ترتب.

مقدمه

در طول تاریخ، جوامع اسلامی همواره با چالش‌های متعددی روبرو بوده‌اند، از جمله ظهور و گسترش جبهه‌های باطل که با اهانت به ارزش‌ها و ترویج خشونت، سعی در تخریب بنیان‌های تمدنی و اعتقادی دارند. در مقابل، اهمیت جهاد مسلمانان و نیز وظیفه تمدنی، به عنوان یک رویکرد جامع، برای جادایک جامعه عادلانه، اخلاقی و پیشرفته برپایه آموزه‌های اسلامی تاکید دارد. مسئله اصلی، تعارض عملی میان دو وظیفه است: از یک سو جهاد نظامی فوری برای دفاع از مظلومان (مثل غزه)، و از سوی دیگر تمدن‌سازی بلندمدت برای خشکاندن ریشه‌های ظلم. در شرایط محدودیت منابع، اولویت‌بندی بین این دو، مومنان را دچار سردرگمی کرده است.

پیشینه

- با جستجو در کتب و مقالات چاپ شده می‌توان به این موارد اشاره نمود:
- اسعدی محمد مصطفی، «تعلیل جهاد انگاری الزامات غیرنظامی تمدن سازی مبتنی بر...» درباره جهاد انگاری بایسته‌های غیرنظامی تمدن.
- فرزندوحی، جمال، «شاخصه‌های تمدن اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری» تمدن اسلامی با محوریت قرآن، ایمان، علم و مجاهدت
- دولت آبادی، فیروز، «تمدن اسلامی، تمدن غرب تعامل یا تعارض» بحث تعارض تمدن اسلامی با تمدن غرب

پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که بیشتر آثار موجود، یا به تمدن اسلامی (عمدتاً با رویکردی توصیفی و براساس مفاهیم اندیشه سیاسی) توجه کرده‌اند، و یا به مفهوم جهاد (با تمرکز بر نظامی‌گری و بحث از اکبر و اصغر آن). نقطه ضعف مشترک این مطالعات، مواجهه نشدن با رابطه دوسویه و تنش عملی میان «جهاد نظامی» و «تمدنسازی» در شرایطی است که منابع محدود هستند. مقاله حاضر می‌کوشد این شکاف را با تکیه بر «قاعده ترتب» پر کند و تعارض مذکور را حل نماید.

سوال اصلی: چگونه می‌توان تعارض ظاهری بین وظیفه تمدنی و مقابله با جبهه باطل (جهاد) را درک و حل کرد تا مومنان بتوانند به طور همزمان در هر دو مسیر گام بردارند و به پیروزی دست یابند؟

ضرورت: درک این رابطه، برای جوامع اسلامی امروزی که با چالش‌های متعددی روبرو هستند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. حل این مسئله، می‌تواند به مومنان کمک کند تا با درک صحیح از وظایف خود، در مسیر تحقق اهداف الهی گام بردارند و از انحرافات و گمراهی‌ها دوری کنند.

هدف: هدف از این بررسی، تحلیل رابطه بین وظیفه تمدنی و مقابله با جبهه باطل (جهاد) و ارائه راهکارهایی برای حل تعارض ظاهری بین این دو رویکرد با استفاده از قاعده ترتب می‌باشد.

۱. مفهوم جهاد

جهاد، اصطلاحی فقهی است، به معنای مبارزه در راه خدا با جان و مال، در

نبرد با مشرکان و باغیان و با هدف اعتلای اسلام و برپاداشتن شعائر آن (نجفی، ۱۴۰۴، ج ۲۱، ص ۳) همانطور که امام علی علیه السلام در نامه ۴۲ نهج البلاغه فرموده اند: «هدف جهاد در اسلام، اقامه دین و عدل می باشد». (جمعی از محققان، ۱۴۲۸، ج ۱، ص ۲۸۲)

درست است که ظلم و ستم در بسیاری از نقاط جهان وجود دارد و کشورهای غیر از اسرائیل نیز ممکن است اعمالی ناپسند داشته باشند. اما این سوال مطرح می شود که چرا در زمان حال باید در برابر اسرائیل جهاد کنیم؟ اسرائیل به دلایل خاصی جایگاه ویژه ای در این بحث دارند؛ از جمله:

- تأسیس بر پایه انکار حقوق دیگران: رژیم اسرائیل بر اساس ایدئولوژی صهیونیسم تأسیس شده است که به معنای ایجاد یک کشور یهودی در سرزمین فلسطین است. این تأسیس، با تصرف سرزمین های فلسطینیان و آواره کردن آن ها همراه بود و همچنان ادامه دارد. این مسئله، یک مسئله حقوق بشری و یک مسئله سیاسی است که به طور مداوم مورد انتقاد جامعه بین المللی قرار می گیرد. (کفاش و دیگران، ۱۳۹۲، ص ۱۸۶).

- حمایت های بی دریغ قدرت های بزرگ: اسرائیل از حمایت های گسترده نظامی، اقتصادی و سیاسی قدرت های بزرگ غربی برخوردار است که به آن اجازه می دهد تا به سیاست های خود ادامه دهد و از مجازات بین المللی فرار کند. این حمایت ها، اسرائیل را در موقعیتی خاص قرار می دهد که در آن، می تواند با خیال راحت به نقض حقوق بشر و قوانین بین المللی بپردازد. (پایگاه اطلاع رسانی دفتر

حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه‌ای)

- نقض فاحش حقوق بشر: رژیم اسرائیل به طور مداوم حقوق بشر فلسطینیان را نقض می‌کند. این نقض حقوق بشر شامل موارد متعددی مانند کشتار غیرنظامیان، تخریب خانه‌ها، بازداشت‌های خودسرانه، و محدودیت‌های شدید بر آزادی حرکت است. (مطهری، ۱۳۹۰، ج ۲۶، ص ۳۴۰)

- تهدید صلح و امنیت منطقه‌ای: سیاست‌های اسرائیل، صلح و امنیت در منطقه را به خطر می‌اندازد. این سیاست‌ها شامل اشغال سرزمین‌های عربی، حمایت از گروه‌های تروریستی، و ایجاد تنش‌های منطقه‌ای است. (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۹، ص ۲۸)

بنابراین، جهاد در برابر اسرائیل، نه به معنای دشمنی با یهودیان، بلکه به معنای مبارزه با ظلم و ستم، دفاع از حقوق مظلومان، و برقراری صلح و عدالت در منطقه است. ساختن یک تمدن اسلامی نیز به معنای ارائه یک الگوی مناسب برای سایر ملت‌ها است که در آن، حقوق بشر، عدالت، و آزادی برای همه افراد جامعه تضمین شود.

با توجه به مطالب بیان شده مشخص گردید که جهاد در این پژوهش یک مفهوم ماهوی دارد؛ با این شرح که جهاد ماهوی به معنای تلاش برای دفاع از عقیده، سرزمین، و ارزش‌های اسلامی در برابر ظلم و ستم صهیونیست‌ها است. این تلاش می‌تواند شامل فعالیت‌های مختلفی باشد، از جمله:

- جهاد علمی و فرهنگی

- جهاد اقتصادی
- جهاد سیاسی
- جهاد نظامی
- و...

البته، مهم است که تأکید شود جهاد ماهوی در این زمینه نیز همچنان برپایه شناخت و آگاهی از دشمن و راهکارهای مقابله با او استوار است. مسلمانان باید با شناخت عمیق از اهداف و روش‌های صهیونیست‌ها، بتوانند بهترین و مؤثرترین راه را برای مقابله با آن‌ها انتخاب کنند. (بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی، سایت <https://farsi.khamenei.ir>، ۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۴)

۲. تمدن اسلامی، وظیفه جبهه حق

با توجه به اینکه جهاد در برابر صهیونیسم یک وظیفه دینی است، ایجاد یک تمدن^۱ در مقابل جبهه باطل نیز ضروری به نظر می‌رسد. لذا این سوال مطرح می‌شود که آیا این وظیفه تمدنی از سوی شارع مقدس پذیرفته شده است؟ براساس آموزه‌های قرآنی، نجات مستضعفان از شر ظالمان یک وظیفه اساسی است. خداوند همواره در این راه یاری‌رسان بوده و همزمان از انسان‌ها نیز

۱- برای تعریف تمدن اختلاف نظرات بسیاری وجود دارد اما میتوان از مفهوم تمدن، وجود سازمان و نظم اجتماعی و پیشرفت مادی و معنوی انسان را از تمام تعاریف برداشت نمود. (تمدن: دستاوردهای مادی و معنوی بشر، ضمن نظامی اجتماعی، ج ۶، ش ۴۰).

می‌خواهد تا در این مسیر تلاش کنند. آیه ۱۰۵ سوره انبیاء بیان می‌کند که "اگر خداوند می‌خواست، آن‌ها را از روی زمین محو می‌کرد، اما خداوند می‌خواهد شما را از طریق یکدیگر امتحان کند." و آیه ۸۶ سوره هود می‌گوید "حکومت از آن مستضعفان است"^۲. (طبرسی، ۱۳۶۰، ج ۱۶، ص ۱۷۲؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۹، ص ۲۰۲)

این آیات نشان می‌دهند که خداوند در کنار امتحان و ابتلا، به انسان‌ها فرصت و مسئولیت ایجاد تمدنی را می‌دهد که در آن، مستضعفان مورد حمایت قرار گرفته و عدالت برقرار شود. بنابراین، وظیفه ما هم ایجاد چنین تمدنی است تا زمینه را برای تحقق آرمان‌های الهی فراهم کنیم.

به نظر می‌رسد این موضوع با جهاد ارتباط تنگاتنگی دارد؛ جهاد برای زدودن موانع و تمدن برای ایجاد ساختاری پایدار و عادلانه. این تمدن (بیانات امام خامنه‌ای، در دیدار جوانان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۱۱/۲۳) باید بتواند با ارائه یک الگوی مناسب، راه را برای سایر ملت‌ها هموار کند و به آن‌ها کمک کند تا از چنگال استبداد و ظلم رهایی یابند.

به عبارت دیگر، جهاد و تمدن دوروی یک سکه هستند. جهاد برای زدودن

۲- واگر به وسعت مفهوم این جمله نظربیفکنیم دعوتی است به رعایت همه حقوق فردی و اجتماعی برای همه اقوام و همه ملت‌ها، "بخس حق" در هر محیط و هر عصر و زمان به شکلی ظهور می‌کند، و حتی گاهی در شکل کمک بلاعوض! و تعاون و دادن وام! (همانگونه که روش استشارگران در عصر و زمان ما است) در پایان آیه باز هم از این فراتر رفته، می‌گوید: "در روی زمین فساد مکنید" (وَلَا تَعْسَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ).

موانع و تمدن برای ایجاد ساختاری پایدار و عادلانه. هر دو این وظایف، در شرایط کنونی جهان، بیش از پیش اهمیت دارند و باید با تمام توان در راه تحقق آن‌ها گام برداشت.

۳. تضمین پیروزی

خداوند در آیه ۳۳ سوره فتح و آیه ۶۰ سوره روم، دو مولفه کلیدی برای تضمین پیروزی جبهه حق را بیان فرموده است: عدم تغییر در سنت الهی و اراده تحول همراه با پرداخت هزینه. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۱، ص ۴۴۹؛ طبرسی، ۱۳۷۷، ج ۵، ص ۵۵) این دو مولفه، در واقع، راهنمایی برای مومنان در مسیر مبارزه با جبهه باطل هستند.

قوم بنی اسرائیل در گذشته، خواهان تحول و رهایی از ظلم بودند، اما حاضر به پرداخت هزینه لازم برای آن نبودند. این عدم تمایل به پرداخت هزینه، مانع از تحقق خواسته‌هایشان شد. اما امروز، با ظهور صهیونیسم به عنوان یک جبهه باطل قدرتمند که تمام توان خود را برای مقابله با اسلام و مسلمین به کار می‌گیرد، ضرورت پرداخت این هزینه بیش از پیش احساس می‌شود.

همانطور که در مطالب قبل اشاره شد، اسرائیل به دلیل تاسیس بر پایه انکار حقوق دیگران، حمایت‌های بی‌دریغ قدرت‌های بزرگ، نقض فاحش حقوق بشر، و تهدید صلح و امنیت منطقه‌ای، به یک جبهه باطل تبدیل شده است. (فیروزآبادی، ۱۳۹۳، ص ۳۰) در چنین شرایطی، ایستادگی در برابر این

جبهه و مبارزه با آن، یک وظیفه شرعی و انسانی است.

سوال مهم این است که چرا یهود، با وجود داشتن پیامبر و کتاب آسمانی، به جبهه باطل پیوسته است؟ قرآن کریم در این باره می‌فرماید که یهود آتش (فتنه) را ایجاد می‌کند، اما اگر ما دو مولفه ذکر شده را رعایت کنیم، خداوند این فتنه را خاموش خواهد کرد.

بنابراین، پیروزی جبهه حق در برابر صهیونیسم، نه تنها یک آرزو، بلکه یک وعده الهی است، به شرطی که ما در این راه ثابت قدم بوده و آماده پرداخت هزینه لازم باشیم. این هزینه می‌تواند شامل فداکاری، صبر، استقامت، و تلاش بی‌وقفه برای ساختن یک تمدن اسلامی باشد که براساس آموزه‌های قرآنی و سنت پیامبر ﷺ بنا شده باشد.

۴. علت ضمانت الهی برای پیروزی

علت ضمانت الهی برای پیروزی جبهه حق، فراتر از لجاجت با یهود یا صرفاً قدرت آن‌هاست. درک این موضوع نیازمند نگاهی عمیق‌تر به آموزه‌های قرآنی و حکمت الهی است.

در آیه ۴۷ سوره روم، خداوند می‌فرماید: (و اگر تمام آنچه را در زمین دارید، خرج کنید، حتی یک وجب به آن‌ها نزدیک نمی‌شوید؛ پس خشم خود را بر شما فرود آورديم و پيمان را با شما شکستيم و عظمتشان را آشکار کردیم. همانا به واسطه کتاب و حکمت است).

این آیه نشان می‌دهد که پیروزی جبهه حق، وابسته به قدرت مادی و تسلط بر ابزارهایی مانند سحر و جادو نیست. بلکه، ریشه در کتاب و حکمت دارد. یهود ممکن است بر برخی از علوم و فنون تسلط داشته باشد، اما این تسلط، در برابر حکمت الهی و نور کتاب، بی‌اثر است. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱، ص ۲۹۹)

ضمانت الهی برای پیروزی، به دلیل قدرت مطلق خداوند و وعده او به یاری بندگانش است که در راه حق قدم بردارند. خداوند به کسانی که با ایمان و اخلاص در راه او گام بردارند، یاری خواهد رساند، حتی اگر در ظاهر، قدرت کمتری داشته باشند.

۵. تعارض جهاد و وظیفه تمدنی در برابر جبهه باطل

به طور کلی، بین جهاد و ایجاد تمدن اسلامی در مقابل جبهه باطل، تعارض ذاتی وجود ندارد، بلکه می‌توان آن‌ها را در یک رابطه هدفمند و مکمل در نظر گرفت. اما درک صحیح این رابطه نیازمند تفکیک ابعاد مختلف جهاد و وظیفه تمدنی است.

جهاد در ابعاد مختلف وجود دارد: جهاد اکبر که مبارزه با نفس اماره هست و جهاد اصغر که مبارزه با دشمنان خارجی می‌باشد؛ حال به صورت نظامی یا غیرنظامی. (موسسه دائره المعارف الفقه الاسلامی، ۱۳۸۷، ج ۳، ص ۱۴۵)

وظیفه تمدنی، به معنای تلاش برای ایجاد یک جامعه عادلانه، اخلاقی، علمی و فرهنگی بر پایه آموزه‌های اسلامی است. این وظیفه، یک فرآیند بلندمدت

و مستمر است که نیازمند تلاش همه جانبه در تمام ابعاد زندگی است.

لذا می توان رابطه بین جهاد و وظیفه تمدنی کشف و بیان نمود که تعارضی بین این دو وجود ندارد. به طور خلاصه، جهاد و ایجاد تمدن اسلامی، دوا بزار مکمل برای مقابله با جبهه باطل هستند. وظیفه تمدنی، یک راهکار پیشگیرانه و بلندمدت است، در حالی که جهاد، یک راهکار دفاعی و کوتاه مدت است. هر دو ابزار، در صورت استفاده صحیح و در راستای اهداف الهی، می توانند به پیروزی و تحقق اهداف تمدنی کمک کنند.

لذا می توان اینگونه بیان نمود که: در شرایطی که جامعه اسلامی با منابع مالی، نیروی انسانی و زمان محدود روبروست، اگر تمام توان را صرف جهاد نظامی کند، فرصت سرمایه گذاری در آموزش، علم، اقتصاد و زیرساخت های تمدنی از بین می رود. برعکس، اگر همه توان به تمدن سازی اختصاص یابد، ممکن است در برابر حملات فوری دشمن بی دفاع بماند. این دو هدف به ذات خود متضاد نیستند، بلکه به دلیل کمبود منابع، به صورت عملی در یک زمان قابل حداکثر سازی نیستند. بنابراین تعارض، عملی و مدیریت پذیر است، نه ذاتی و حل نشدنی.

۶. راه حل تعارض (قاعده ترتب)

اما ممکن هست که برخی این عدم وجود تعارض را نپذیرند لذا ما در این پژوهش راه حلی را بیان میکنیم که با استفاده از قاعده ترتب (شیخ انصاری،

۱۴۱۹، ج ۲، ص ۴۴۰) میتواند پاسخی به این تعارض باشد:

- مقدمه: ایجاد و تقویت تمدن اسلامی (شامل توسعه علمی، فرهنگی، اخلاقی و اقتصادی)

- نتیجه: کاهش قدرت و نفوذ جبهه باطل و در نتیجه، کاهش ضرورت جهاد نظامی (جهاد اصغر).

به عبارت دیگر، با تمرکز بر ایجاد یک تمدن قوی و جذاب، می‌توان زمینه را برای کاهش تهدیدات خارجی و نیاز به درگیری‌های نظامی فراهم کرد. یک تمدن اسلامی پیشرفته و مورد احترام، می‌تواند با جذب افراد و جوامع دیگر، به طور طبیعی از گسترش جبهه باطل جلوگیری کند.

نتیجه‌گیری

با بررسی مطالب مطرح شده، می‌توان نتیجه گرفت که جهاد و وظیفه تمدنی، دوروی یک سکه در مقابله با جبهه باطل هستند و نباید به عنوان دو موضوع متضاد در نظر گرفته شوند. اما از طریقی دیگر نیز می‌توان این تعارض را حل نمود؛ و آن قاعده ترتب هست. قاعده ترتب به ما یادآوری می‌کند که وظیفه تمدنی، یک پیش شرط برای موفقیت در مقابله با جبهه باطل است. اگر جامعه اسلامی ضعیف، فقیر و منزوی باشد، نمی‌تواند در برابر تهدیدات خارجی مقاومت کند و مجبور به درگیری‌های مداوم خواهد بود. اما اگر جامعه اسلامی قوی، مرفه و مورد احترام باشد، می‌تواند با ارائه یک الگوی جذاب و الهام‌بخش، به طور طبیعی از

گسترش جبهه باطل جلوگیری کند. بنابراین، مومنان باید همزمان در دو مسیر گام بردارند: از یک سو، باید با تمام توان برای تحقق وظیفه تمدنی تلاش کنند و از سوی دیگر، باید با هوشمندی و قاطعیت با جبهه‌های باطل مقابله کنند. این دو مسیر، مکمل یکدیگر بوده و در کنار هم، راه رسیدن به پیروزی و تحقق اهداف الهی را هموار می‌کنند.

منابع و مآخذ

۱. امام خمینی، روح الله موسوی (۱۳۸۹)، صحیفه امام، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۲. شیخ انصاری (۱۴۱۹)، مرتضی، فرائد الاصول، قم: مجمع الفکر الاسلامی.
۳. جمعی از محققان در پژوهشگاه تحقیقات اسلامی (۱۴۲۸)، جهاد در آینه روایات، دو جلد، قم: انتشارات زمزم هدایت.
۴. طباطبایی، سید محمد حسین (۱۳۷۴)، المیزان، تهران: دفتر انتشارات اسلامی.
۵. طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۶۰)، مجمع البیان، تهران: فراهانی.
۶. (۱۳۷۷)، جوامع الجامع، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی.
۷. فیروزآبادی، سید حسن (۱۳۹۳)، کشف الاسرار صهیونیسم، تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
۸. کفاش و دیگران (۱۳۹۳)، دائره المعارف مصور تاریخ فلسطین، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
۹. مطهری، مرتضی (۱۳۹۰)، مجموعه آثار، قم: صدرا.
۱۰. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب السلامیه.
۱۱. موسسه دائره المعارف الفقه الاسلامی (۱۳۸۷)، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت، قم: موسسه دائره المعارف فقه اسلامی.

۱۲. نجفی، محمدحسن (۱۴۰۴)، جواهرالکلام فی شرح شرائع الاسلام، بیروت: دار احیاء التراث العربی.

۱۳. (بیانات آیت الله خامنه‌ای در دیدار تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی، سایت <https://farsi.khamenei.ir>، ۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۴)